حەسەن زیرەك، ڕوانینێك لە دەروونەوە

هونەرمەندی ئەفسانەیی کورد حەسەن زیرەك

ئەم وتارە ماوەیەکی کەم پێش ئێستا لە سەر ماڵپەڕی ڕۆژهەڵات- بۆکان بڵاو بووەوە. بە هۆی پەیوەندی مەسەلەکە بە بۆکانەوە لێرەدا بە بێ دەست تێوەردان ڕایدەگوێزم:

چاپی دووهەمی چریکەی کوردستان بیوگرافی هونەرمەندی مەزنی کورد حەسەن زیرەك – لە تاران کەوتۆتە بازارەوە. زیرەك لە چریکەی کوردستاندا بەسەرهاتی ژیانی خۆی لە منداڵییەوە تا ساڵی 1958، واتە 14 ساڵ پێش مردنە ناوەختەکەی، بە شیعر هۆنیوەتەوە.

شیعرەکان لە ساڵی 1964 دا هۆنراونەتەوە و بە هیممەتی خاتوو مێدیا زەندی، هاوسەری زیرەك، هاتوونەتە سەر کاغەز ئینجا بۆ یەکەم جار لە ساڵی 1966 دا لە تاران چاپ کراون، درەنگتر جارێکیش لە باشووری کوردستان چاپ کراونەتەوە و وا ئێستا چاپێکی تازەتریان لە تاران بڵاو دەبێتەوە.

چریکەی کوردستان چیرۆکی پڕ کارەساتی لاوێکی گوندییە کە مردنی باوك و هەژاری و نەداری و کێشەی ناو خێزان لە زێد و ماڵی هەڵدەکەنێت و بازرەی وڵاتانی دەکات. کوڕە لاوی ئێمە، گوندی "قەرەمووسالیان" ی باکووری بۆکان بەجێ دەهێڵێت و ڕوو دەکاتە شاری بۆکان. لەوێوە بە شوێن پاروویەک نان و داڵدەیەکدا، سەقز و مەراغە و تەورێز و تاران دەتەقێنێت، کرێکاری، چاوساغی، قاچاخچییەتی و شاگردشۆفیری دەکات، سەر لە ئابادان و بەسرە و کەرکووك و پێنجوێن دەردەهێنێت، بە هیممەتی مام جەلال تاڵەبانی دەچێتە رادیۆی کوردی بەغدا، ئەوجا دوای شۆڕشی 1958 ی عیراق دەگەڕێتەوە بۆ ئێران؛ لە پێشدا لە تاران دەمێنێتەوە و لەوێوە دەچێتە کرماشان و پاشان مەهاباد و شنۆ و بانە، تا ئەوێ لە ساڵی 1972 دا بە هەژاری و کەساسی لە بۆکان سەر دەنێتەوە و دواهەواری ئەو کاروانە پڕ نەهامەتەی لە داوێنی چیای "ناڵەشکێنە" دەخات:

"دەچمە سەر ناڵەشکێنێ، بەرانبەر بە بۆکانێ ..."

ئەوەی حەسەن زیرەکی لاوی لەو هەموو لاوە گوندییە جیا دەکردەوە، کە ژیانی بێ سامانی ئابووری و کۆمەڵایەتی ئەوانیشی لە زێد و نیشتمانیان دوور دەخستەوە و ئاوارەی شارانی دەکردن، "بەهرە"یەکی لە بن نەهاتووی هونەری و سەرێکی سەوداسەری سنوور نەناس بوو کە شێوازی ژیانی ئاسایی وەرنەدەگرت و لەگەڵ کۆمەڵگای کۆنسێرڤاتیڤی سەردەمدا دژکار دەوەستا، ئینجا دژوەستان و ناتەبایی لەگەڵ کۆمەڵگای چەوسێنەر و بێ بەزەیی، هێدی هێدی چووە خوێنیەوە و بوو بە بەشێك لە کەسایەتییەکەی. سیستەمی کۆنی سوننەتیش دیاردەی وا دژ و ململانیکەر وەرناگرێت و بە تاوانی ئەو بوێری و ئازایەتییە، پشتی تێ دەکات. زیرەك، کە پێشتر سروشت و چارەنووس پشتیان تێ کردبوو و هەر لە منداڵیدا باوکیان لە دەست سەندبوو، ئیتر بە یەکجاری تاك و تەریك دەکەوێتەوە و پردی پشت سەری یەك یەك دەڕووخێن. باوك نەماوە، دایك بەجێی هێشتووە، برا لە ماڵ دەری کردووە، کۆمەڵگای بێ بەزەیی شاریش دڵی بە بێ کەسی و تەنیاییەکەی نەسووتاوە، خاوەن ئیش قرتی کردوە، یاسا و دەوڵەت پشتیان نەگرتوە و مزگەوت و خانەقاش لەسەری بە جواب نەهاتوون.

ئامێتەی ئەو رەنج و تەنیایی و هەژارییە لەگەڵ هەستی جوان پەرست و مرخی هونەریی زیرەکدا کەسایەتییەکی 'زەوینی' تێدا دروست دەکەن کە هیچ سەرزەوینێك خاوەنەکەی بەخۆوە ناگرێت و هیچ هاودەمێك تا سەر لەگەڵیدا نامێنێت. دڵی تاسەباری ئەویش لە کانیاوی هیچ زەوینێك پاراو نابێت و هیچ پەیوەندییەك تاسەی ناشکێنێت. حەسەن زیرەک پشت لەو نیزامە نامرۆڤانەیە دەکات کە منداڵییەکەی لەدەست سەندووە، بە لاویەتی پیری کردووە و لە پیریشدا هیوای بۆ نەهێشتووە. ئیتر لەلای ئەو، ناسیاو وبیانی، دۆست و دوژمن، چاک و خراپ سنووریان دەشێوێت ولە چاوی ئەودا تەیفی ڕەنگەکان لە ڕەنگی سپیدا پوختە دەبنەوە. ئیتر جیاوازییەک لە نێوان "مەلیک فەیسەڵی ثانی"[8] و وەلیعەهدی ئێران[9] و "ڕەشیدی ڕۆستەم پاڵەوان[10] و ڕەشیدی حەسەن زادە[11] وسەیدی زەمبیل[12] دا نابینێت و هەموو بە یەک چاو سەیر دەکات و دەیانهێنێتە ناو گۆرانیەکانیەوە. ڕەشەبایەک لە مێشکی هونەروەری زیرەکدا هەڵدەکات کە هەمووشت ڕادەماڵێت و لەگەڵ خۆیدا دەیبات.ئەو تۆفانە سامناکە ئیجازە نادات پەیوەندە کۆمەڵایەتییەکانی حەسەن زیرەک "شێواز" بە خۆیانەوە بگرن، نە شێوازی سیاسی و نە تەنانەت کۆمەڵایەتی. لە ئەنجامدا هونەرمەند لەگەڵ هەموو کەس و هەموو دیاردەیەك ناتەبا دەکەوێت و چوارچێوەی هیچ بیر و بۆچوونێك وەرناگرێت.

---

8 لە گۆرانییەکی سەر ڕادیۆ بەغدایدا دەڵێ: *"ئەوە ئیزدیواجی کرد مەلیک فەیسەڵی ثانی"*

9 دوای گەڕانەوەی بۆئێران، هەمان گۆرانی دەگۆڕیت وئەمجار بە بۆنەی لە دایک بوونی کوڕی شاوە دەڵێ: *"ئەوە هاتە دنیاوە کوڕ شازادەی ئێرانی"*.

10 ڕەشیدی ڕۆستەم پاڵەوان گزیری ئاغاکانی بۆکان بوو و زیرەک لەبەر هۆیەکی بۆمن نادیار، لە چەند گۆرانیدا باسی دەکات.

11 ساواکییەکی خەڵکی بۆکان بوو، دەگوترێت لە هێنانەوەی زیرەک لە عیراقەوە بۆ ئێران دەستی هەبووە.

12 حاجی سەید عەبدولکەریمی نوورانی، برای حاجی بابەشێخی سەیادەت و شێخی تەریقەتی نەقشی لە گوندی زەمبیلی نێوان بۆکان و سەقز.

چ بەختەوەرن ئەو هونەرمەندانەی وا دەتوانن 'لایەن' بگرن. چ بەختەوەرن ئەو وهونەرمەندانەی وا مێشکیان دەتوانێت چوارچێوە وەربگرێت. چ بەختەوەرن ئەو وهونەرمەندانەی وا خۆیان لە بۆسەی حیزبێك، سیاسەتێك و دەوڵەتێکدا حەشار دەدەن! ئەگەر حەسەن زیرەك بیتوانیایە ببێتە لایەنگری شۆڕشی 58ی عیراق، ئەگەر بیتوانیایە ببێتە پێشمەرگەی شۆڕشی ئەیلوول، ئەگەر لە لایەنگریکردنی حیزبی دیموکراتی ئێراندا بەردەوام بوایە و تەنانەت ئەگەر لە هەراجەبازاری ئەودەمی ئێراندا ببوایەتە ساواکییەك ، لای کەم هێزێك، دەسەڵاتێك دەبوو پشتی بگرێت و بانگەشەی بۆ بکات. هیچ نەبێت کەسێك پەیدا دەبوو لە کەساسی و نەداریی سەرەمەرگدا، پارەی دەرمان و دوکتۆری بۆ بدات و چاوە خانوویەکی بۆ بەکرێ بگرێت. بەڵام حەسەن زیرەك تەنیا ژیا و وەک 'قوو' یەکی چەڵەنگ، لە قوژبنی تەنیاییدا مرد.

هەستی وەك پەڕەی گوڵ و زەینی بەرزەفڕی حەسەن زیرەك، ئەو دەرەتانەیان بۆ نەدەخوڵقاند تەسلیمی سات و سەودای سیاسی و شێوازی ژیانی ئاسایی ژیانی سەردەم بێت. نە بنەماڵە و عەشیرەتێکی قورس و قایمی هەبوو لایەنی بگرن، نە دام و دەزگایەکی نەتەوایەتی کورد هەبوو پاڵپشتی بێت، نە سیستەمە داگیرکەرەکانی کوردستانیش یارمەتی ئەویان دەدا قارەمانێکی نەتەوەیی، یاخود کەسایەتییەکی بە شان وشکۆ بۆ کورد دروست بکەن.

حەسەن زیرەك هیچکام لەو دەرفەتانەی بۆ نەڕەخسا و لە هیچ لایەکیان بە هەند وەرنەگیرا. بەڵام لە ژوور هەموو ئەو شتانەوە، مەرجێکی مەزنتری بردەوە، مەرجێك کە بە درێژایی سەدە و ساڵ تەنیا هەڵبژاردەیەکی کۆمەڵگای مرۆڤ دەتوانن بیبەنەوە. حەسەن زیرەك لە دڵی خەڵکدا جێگەی بۆخۆی کردبوەوە، جێگەیەك کە لە ڕابردوودا تەنیا پێغەمبەران دەیانتوانی بۆخۆیانی مسووگەر بکەن و لەجیهانی ئەمڕۆدا هونەرمەندانی ئەفسانەییش دەتوانن. ئەوەی حەسەن زیرەك و هونەرەکەی کردیان، هیچ دەسەڵاتێك، هیچ حکوومەتێک، و هیچ هێزێکی ناو کۆمەڵگای ئەودەمی کوردستان نەیدەتوانی بیکات: حەسەن زیرەک چووبووە ئەندەروونی دڵی حەسرەتمەندی گەلی کوردەوە! ئەوە کارێکی زێدە مەزن بوو.

ناوی حەسەن زیرەک سنووری زاراوە و ئایین و جوغرافیای بەزاند و بووە میوانی هۆبە و هۆدە و کاخ و کۆخی خەڵک، کرمانج و سۆران و گۆران لە بۆتانەوە تا لوڕستان دەرگای دڵی تاسەباری خۆیان بۆ خستە سەرپشت و ئیتر گۆرانی بێژە بۆکانییە ئاوارەکە، بووە دەنگی زوڵاڵی گەلی کورد و ڕەمزی کورد بوون. حەسەن زیرەک بووە بەشێک لە مێژوو و ناسنامەی کورد؛ زۆرێک لە گەلانی دراوسێ، تەنانەت کوردیان بە حەسەن زیرەکەوە دەناسی. ئیتر ناوی کورد و حەسەن زیرەک ئاوێتەی یەک بوون و حەسەن زیرەک بووە دەنگی کورد. لەوە بەدواوە ئەو چریکەیەی وا لە ڕادیۆ و قەوان و شریتەوە بڵاو دەبووەوە دەنگی تاکێک نەبوو، دەنگی کۆمەڵ بوو، دەنگی حەسەن زیرەک نەبوو، دەنگی گەلی کورد بوو.

کۆمەڵانی کورد، بێجگە لە ڕووناکبیرە بەرزەدەماخەکانی، گەلێک زوو حەسەن زیرەکیان بە هەند وەرگرت، بەڵام بۆ هونەرمەند خوی، مەسەلەکە شێوازێکی جیاوازی هەبوو. ئەو، هیچ کەس و هیچ شتێکی بە هەند وەرنەدەگرت! هیچ هێز و دەسەڵاتێك، هیچ کەسایەتی و ئەنیستیتۆتێکی ئایینی – سیاسی – کۆمەڵایەتی و بە گشتی هیچ 'بایەخ' ێك لای ئەو نرخیان نەبوو. لە ساڵانی کۆتایی ژیانیدا، حەسەن زیرەك بە هەموو واتایەکی وشە، 'نیهیلیست' و هەڵسوکەوتی رۆژانەی نموونەی هەڵوێستی 'ئانتی سوشیال' ی کەسێک بوو، کە 'بایەخ' ە کۆمەڵایەتییەکانی بۆ گرنگ نییە و لەژێر بارودۆخێکی نائاسایی ژیاندا، کە هەر ئەو کۆمەڵگایە بۆی ناوەتەوە، لە هەرشتێک کە 'بایەخ' ی پێ بگوترێت بێزارە.

بێزاری لە یاسا کۆمەڵایەتییەکان، کێشابوویە سەر بێزاربوون لە خەڵك و لە ئەنجامی ئەو بارودۆخەدا، شار و گوندی بەجێ هێشت و لە دەشتێکی دوور لە ئاوایی شاری بانە، هەواری خست. کەپر و ساباتێکی دروست کرد و ئەو مرۆڤە تۆبەکارەی وا لەسەر دەستی "سەییدی زەمبیل" تۆبەی کردبوو، نەك هەر گەڕایەوە سەر عارەقخواردنەوەکەی، بەڵکوو لەنێو هەموو ئیشێکی گونجاوی دیکەدا 'مەیخانەچییەتی' هەڵبژارد. ئەوەش نیشانەیەکی دیکەی بێزاری لە کۆمەڵ بوو کە هەوڵی دەدا نەك خۆی، بەڵکوو خەڵکانی دیکەش لە 'هۆشیاری' و 'ئاگاداری' دوور بخاتەوە و نەهێڵێت بە دەردی ئەو بچن- "دەردی ووشیاری و سەبووری" کوشتبووی!

من لەگەڵ دوو برادەری خۆمدا، سەردانی ساباتەکەیمان لە دەرەوەی شاری بانە کرد. ئەو شەوەش وەکوو شەوانی دیکە 'ڕەمجالە' ی هەرچی وپەرچی لە 'مەیخانە' کەی ئامادە بوون- کەسانێک کە لە هەموو دیاردەیەکی ئەم جیهانە نزیك بوون بێجگە لە هونەر! چوار ژاندارمی عەجەم لەسەر میزێك دانیشتبوون و گوشاریان خستبووە سەری بۆ ئەوەی لەگەڵیان دابنیشێت و گۆرانیان بۆ بڵێت. حەسەن زیرەك کە ئامادە نەبوو دەنگی لە گوێچکەی هونەرنەناسی ژاندارمدا

بخنکێنێت، هاتە لای ئێمە وەکوو منداڵێکی مەعسووم بە مەلوولی دانیشت. هەرگیز ئەو ڕستە کورت و پڕواتایەم لەبیر ناچێت کە لە زمانی حەسەن زیرەکم بیست: "ئەمجار بۆکوێ هەڵێم؟" – ئەوە کۆتایی ڕێگای ڕێبوارێک بوو کە نیزامی کۆمەڵایەتی لەگەڵیداکەوتبوە شەڕێکی نابەرانبەرەوە، شەڕێک کە تێیدا سەرکەوتن مەحاڵ بوو، قومارێک کە بردنەوەی بۆ نەبوو. حەسەن زیرەک ئەم "ام المعارک" ەی دواییشی دۆڕاند، ئەوجا بە کەساسی و هەژاری هاتەوە بۆکان و لە ژوورێکی سادوسڕ و ڕەق وتەقدا چاوەڕوانی شێرپەنجەی تەقدیر مایەوە بێت و دواگورزی خۆی لێ بوەشێنێت. ئەم چاوەڕوانییە تا پووشپەڕی ساڵی١٣٥١ (١٩٧٢) ی زیاتر نەخایاند.

ڕۆژی پێنجەمی ئەو مانگە، حەسەن زیرەک لە تەمەنی ٥٠ ساڵیدا وەک "قوو" یەکی تەنیا لە قوژبنی نەخۆشخانە بچووکەکەی بۆکان سەری نایەوە. ئەویش وەک میللەتەکەی، لە شاخ و کێو زیاتر هیچ دۆستێکی نەبوو و هەربۆیەش پەنای بردە بەر شاخی ناڵەشکێنەی بۆکان ولەوێدا ئارامی گرت، ئارامێک کە ژیان پێی نەبەخشیبوو، مردن خەلاتی کرد. حەسەن زیرەک تەنانەت نەیویست لە مردنیشدا قەبری لە قەبری خەڵك نزیک بێت و بە تاکی تەنیا لە سەر لووتکەی گردی داوێنی ناڵەشکێنە دوا هەواری خست وئێستەش ئالای ناوی نەک هەر لە بەرزیی ناڵەشکێنە بەڵکوو لەسەر لووتکەی هەموو چیایەکی خاکی کورد دەشەکێتەوە.

وەک لە سەرەتادا ئاماژەی پێکرا، بۆنەی نووسرانی ئەم بابەتە، دەرچوونی چاپی نوێی ژین نامەی مەنزوومی حەسەن زیرەکە. ئەوەی خوارەوە، ڕوانینێکە بەو کتێبەدا کە ئوتۆبیۆگرافی هونەرمەندە ئەفسانەییەکەی گەلی کوردە:

چریکەی کوردستان

حەسەن زیرەک، "چریکەی کوردستان"، چاپی دووهەم[13] پێداچوونەوەی فارووق بۆرەکەیی صەفیزادە، سازمان انتشارات بۆرەکەیی، تاران ١٩٩٧، ١٤٧ لاپەڕە.

کتێبەکە، لەم بەشانە پێک هاتووە:

0 . سەرەتای خوالێخۆشبوو محەممەد سەدیق موفتی زادە؛
0 . دەقی ئوتۆبیوگرافی هونەرمەند بە شیعری خۆی؛
0 . بیرەوەرییەکانی خاتوو مێدیا زەندی- هاوسەری هونەرمەند؛
0 . یادداشتێکی کورتی خاتوو مەهناز (ساکار) زیرەک، کچی هونەرمەند بە فارسی؛
0 . پارچە شیعرێکی کاک فارووق بۆرەکەیی؛ و
0 . تەرجەمەی فارسی بابەتەکانی بەشی ٢، ٣ و ٥.

ئەوەی خوارەوە هەندێک زانیاری و بۆچوونە سەبارەت بە بەشەکانی کتێبەکە:

__بەشی ١.__ سەرەتای موفتیزادە هەڵسەنگاندنێکی کورتی کەسایەتی حەسەن زیرەک و هونەرەکەیەتی کە بەم شیعرانە کۆتایی پێ دێت:

زیرەک! زۆرت کرد خزمەتی هونەر

ژینت لە پێناو هونەر بردە سەر

باوەکوو لە ژین نەحەسایەوە

پەژارەت زۆر دی، زۆر چەوسایەوە

ڕۆژگارت ساتێ بەبێ خەم نەبوو،

---

13 دیارە ئەوە چاپی سێهەمە و چاپی باشووری کوردستانی کتێبەکە نەهاتۆتە حیساب.

بەڵام لەهونەر هیچت کەم نەبوو!

بەشی ٢. ژیننامەی هونەرمەندە بە شیعری خۆی.

ئۆتۆ بیۆگرافی حەسەن زیرەک بەشی سەرەکی و گرنگی کتێبەکە پێک دەهێنێت. لێرەدا حەسەن زیرەک بە شیعری برگەیی و ساکار باسی سەربهوردەی ژیانی خۆی دەکات. گەلێک لایەنی ژیانی هونەرمەند بە تایبەت سەردەمی منداڵی و پەیوەندی نێو بنەماڵەیی، لە شیعرەکانی زیرەکدا ڕوون دەبنەوە. ئینجا دەمانباتە سەردەمی لاوی و گەڕانی شارەوشار و ئیش وکاری هەمە چەشنەی خۆی، تا ئەوی بە یارمەتی مام جەلال تاڵەبانی سەر لە ڕادیۆی کوردی بەغدا دەردەهێنێت و لەوێشەوە دەگەڕێتەوە بۆ ئێران و لە تاران نیشتەجێ دەبێت.

ئەوە هەڵبژاردەیەکی شیعرەکانە بۆ ناسیاوبوونی خۆێنەر لەگەڵ ژیانی حەسەن زیرەک و بەرهەمە شیعرییەکەی:

"خەڵکی بۆکانم، کوردی خوێن پاکم

برام حوسەینە و خات ئامین دایکم

ناوم حەسەنە، باوکم عەبدوڵلا

خوشکم سارایە، کاک مینە کاکم

هەشت نۆساڵە بووم بوم بە عەمەلە....

تایازدەساڵە ئاوا کارم کرد

تاربووم، هەڵاتم ڕووم کردە سەقز

بوومە چاوساغی مەلایێ حافز...

لە دوازدە ساڵە بووم بە قاوەچی...

لە سێزدەساڵە پەیام کردبوو نێو

لە چواردەساڵە ڕۆیم نێوبەنێو...

ڕۆژێک لەم دێیە و ڕۆژێک لەو شارە....

لە شازدەساڵە چەند دەرکەم تەقاند

چەندە کارم کرد چەند سەرم شکاند!....

لە مەراغەدا بووم بە توتنچی

ڕۆیشتمە تەورێز بووم بە قاچاخچی...

هەتا بیست ساڵە کەس نەیوت تۆ چی؟

لە تەورێز بوومە شاگرد قەنادچی...

ئەوەندەم کارکرد ببووم شەل و گێر

هاتمەوە بووم بە شاگردی شۆفیر...

ڕووم کردە تاران بۆ ئیش و بۆکار...

ئەوجا خۆم کوتا بەرەو خووزستان

چوومە ئەهواز و مەسجید سولەیمان...

شەو پەڕیمەوە بەدزی بۆ بەسرە...

یەکسەر هاتمەوە "چۆمی مەجیدخان"

هاتمە لای برا لە "قەرەموسالیان"

جا حەقی خۆم سەند هاتم بۆ بۆکان

هاتمەوە سەقز- بەرزی باوەخان...

بووم بە شاگردی حاجی بێ ئیمان...

ماشێن دەڕۆیی، خەلاس بوو دەندە

چاوم نەیدەدی ڕاستی یا کەندە...

ئەولاکەم شیو بوو، بن دەستم جادە

چونکە پەشۆکام، کەوتم بەلادا...

بۆمن وانەبوو تا ئەو ماشێنە...

ڕیشەی زیندەگی "مچە" بڕاوە...

خەتام تیانەبوو بە کەلامولّلا

دەستم دا کێوی، بەرەو موکریان...

دوای بانگی عەسر گەیشتمە تەورێز...

زەحمەت یا ڕەحمەت، گەیشتمە تاران...

سرویسم دەکرد لە "قوم" بۆ تاران...

هاتمەوە تەورێز، چوومە مەهاباد...

نۆمانگم کێشا زیندان بە خەتا....

بیست وحەو ساڵەم ئاوا هاتە بان...

پێتاوم پێچا بۆ شاری پێنجوێن...

یا لە پێنجوێن یا بۆ سلێمانی...

بووم بە موسافیر چووم بەرەو کەرکووک...

بەغدا پاک گەڕام شاریع، چاخانە

بووم بە شاگردی موسافیرخانە...

لە "ئوتێل شیمال" کە جێی کوردانە...

موسافیرێکمان کە "مام جەلال" بوو...

پێی گوتم برا، بتبەم بۆ ڕادوێ....

جوان ناساندمی بە "عادل عیرفان"

کە بەندێکم گوت بە دڵی پڕگریان،

لە خواوە جەرگیان بۆم بوو بە بریان...

مەخلەس، دامەزرام لە بەشی کوردی...

ئەوا بەم جۆرە چەن ساڵ غوربەتی

چەندە بێکەسی و چەند بێ تاقەتی...

هەرچەند غەریب بووم، ببووم هەڵوەدا

ئەمما دۆستم خۆش! نێوم کرد پەیدا...

مەخلەس، ٥٨ ماڵم بەجێ هێشت

هیچم نەهێنا بە عەزمی خوێی چێشت

ماڵ و زیندەگیم لەخۆم کرد وێران

زۆر بە فەخرەوە هاتمەوە ئێران."

ئەوە کورتەی ژیانی پڕ لە چەوسانەوە و ئازاری مرۆڤێکە کە هەموو دیاردەیەکی کۆمەڵایەتی، لە ئەندامانی بنەماڵەوە تا خاوەن ئیشی کورد و تورک و فارس و عەرەب دژی وەساون و چەوساندوویانەتەوە. ئەو چەوسانەوەیە و ئەو هەل ومەرجە نالەبارەی ژیان ئۆقرەی لێ سەندووە و هەر ڕۆژەی لە شوێنێک و لە شاریک و وولاتێکە، ژیانی ئاسوودە سوارە و ئەو پیادە، خۆشیی ژیان ئاواتێکی دوورەدەستە کە ئەوەندەی بۆلای دەڕوات لێی دوورتر دەکەوێتەوە. ژینامەکە تا کاتی بەجێ هێشتنی عیراق و گەڕانەوەی ئێرانی گرتۆتە بەر. لەوێدا باس لەوە دەکات کە بە فەخرەوە گەڕابێتەوە ئێران. بەڵام دواتر لە شریتێکدا کە ئێستا لەسەر یووتیووبیش هەیە، باسی هاتنی مامۆستایان عەلی مەردان و تایەر تەوفیق بۆ کرماشان و میوانداریی خۆی دەکات لەژیانی ئێرانی خۆی سەد هێندە نارازییە و لە بەراوردکاریی هەڵس وکەوتی کوردی ئێران و عیراقدا، ئاوات بە دۆستایەتی و میهرەبانییەکانی باشووری کوردستان دەخوازێت واتە ئەم لای تات و ئەولای تات، لەو بەینەدا هیچی بۆ نامێنێت جگە لەوەی بڵێ *"هاتوومەتە ئەو دەشت وبیابانە بۆ ئەوەی مرۆڤی کورد نەبینم".* [14]

سەبارەت بە لایەنی شیعریی ژینامەی حەسەن زیرەک دەبێ بڵێم شیعرەکان لەسەر کێشی برگەیی هۆنراونەتەوە و ژمارەی برگەکانیان ٥+٥ ە. لە هەموو فەردەکاندا "سەروا" گیراوەتە بەرچاوو هەندێکیان "ڕەدیف" یشیان هەیە.

ناوەرۆکی شیعرەکان ئەوەندەی ساکارن ئەوەندەش راست و بێ درۆن وڕاستەقینەی بەسەرهاتەکانی هونەرمەندیان خستۆتە بەرچاو. حەسەن زیرەک هەموو باس و بەسەرهاتەکانی ژیانی خۆی جگە لە کێشەی وەرگەڕانی لۆری و کووژرانی لاوێک بە ناوی مستەفا لە دەورووبەری سەقز، بە کورتی بریوەتەوە. خوێنەر هەست دەکات مەسەلەی

---

14 هەمان شریت

کووژرانی ئەو کوڕەلاوە بۆ حەسەن زیرەک گەلێک گرنگ و جێگەی خەفەت بووبێت و هەربۆیەش بە دوور و درێژی باسی مەسەلەکەی کردووە بۆ ئەوەی بە ڕوونکردنەوەی دەوری خۆی و بێ تاوانییەکەی لە کێشەکەدا، باری سەرشانی سووک بکات: *"...خەتام تیا نەبوو بە کەلامولَلا..."*

بەشی ٣. بیرەوەرییەکانی میدیاخانمی زەندی.

ئەم بەشە ئامێتەیەکە لە هەستی ناسک و خاوێنی ژنانە و هەندێک هەڵەی بۆچوون. میدیا خانم وەکوو هاوسەری حەسەن زیرەک، واهەیە باشترین کەس بێت بتوانێت سەبارەت بە لایەنی شەخسی و کەسایەتی حەسەن زیرەک و ژیانی ڕۆژانەی، هەواڵمان بداتێ، کە ئەو کارەش دەکات و گەلێک لایەنی ژیانی زیرەکمان لە سەردەمی ڕادیۆی کوردی تاران و دوای ئەو، تا سەرەمەرگی بۆ دەردەخات. ئێمە بۆ ئەو زانیارییە بەنرخانە قەرزداری میدیا خانمین. بە ڵام ئەو بە ڕەسمی ئێستای ئێران کە هەموو کەم وکورتییەک دەخەنە ئەستۆی ڕژیمی پێشوو، چۆتە سەرباسی ڕژیمی پێشوو و تەنانەت مەسەلەی شووکردنی خۆیشی بە حەسەن زیرەک، بە تاوانی ساواک داناوە. دیارە کەس قسەی لەسەر جینایەت و خەیانەتەکانی ساواک نییە، بەڵام تێکەڵاو کردنی هەندێک بابەت تووشی هەڵەمان دەکات و لە کێشەی سەرەکی لامان دەدات. بە بڕوای من تاوانبار کردنی خەڵک و سووکایەتی پێکردنیان نابێتە هۆی بەرزبوونەوەی پلە وپایەی حەسەن زیرەک. دەزگای ئەودەمی ڕادیۆ کوردی تاران لە ژێر چاوەدێری ڕاستەوخۆی ساواکدا بوو و هەندێک کوردیش کە بەڕێوەبەرایەتی ڕادیۆکەیان دەکرد هاوکاری نزیکی ساواک بوون و ئەوە هەموومان دەیزانین.

میدیا خانم هەروەها هێرشی کردۆتە سەر کاک عوسمان شارباژێری و کەریم خۆشناو کە "چریکەی کوردستان" یان لە باشووری کوردستان چاپ کردۆتەوە. میدیا خانم گەلێک ڕاستە کاتێک باسی ژیانی بێ سامانی منداڵەکانی حەسەن زیرەک دەکات و دەڵێت لە خانووی کرێگرتەدا دەژین. کورد ئەگەر کەیان و دەوڵەتێکی خۆی هەبوایە و خەمی کەلەپووری گەلەکە بخورایە، ئێستا دەبوو بنەماڵەی حەسەن زیرەک لە ڕێز و ئیحتیرام و هەروەها لە تێروتەسەلیشدا داوێنیان لە عەرش بسوایە. بەڵام ئەگەر وانییە داخوا تاوانی عوسمان شارباژێری هەژارە؟ کتێبەکە بۆ ئەو یا کەریم خۆشناو چ سوودێکی ماددی هانیوە؟ پێی دەوڵەمەند بوون و ماڵیان کڕیوە؟ دڵنیام نا!

ئەوە تەنگژەی گەورەی جیهانی سێهەمە کە مافی "کۆپی ڕایتس" وەک مافێک بۆ دانەر و نووسەر و هونەرمەند نەناسراوە و هەرکەس ویستی شریت یا سی دی یا کتێبی کەسێکی دیکە چاپ و بڵاو دەکاتەوە بێ ئەوەی مۆڵەتی لە خاوەنەکەی وەرگرتبێت و یاساش پشتی خاوەن مافەکە ناگرێت. بەڵام ئایا لەو سەدان هەزار شریتەی گۆرانییەکانی حەسەن زیرەک کە لە ماڵی هەمووماندا هەیە، مافێک بە بنەماڵەی حەسەن زیرەک دەگات؟ ئەی بۆ هێرش ناکرێتە سەر شریت فرۆش و ئەوانەی وا کۆپی شریت و سی دی دەکەن و تەنیا کۆپی کردنی کتێبەکە مەحکووم دەکرێت؟ ئەم بۆچوونەی من تەنیا بۆچوونێکە و مافی میدیا خانم بۆ ڕەخنەگرتنەکانی نافەوتێنێت.

بەشی ٤. یادداشتە کورتەکەی ساکار خانم:

ئەو دێرانە گەلێک بە سۆز و هەست بزوێنن، هەستی خاوێنی منداڵێک کە باوکی خۆی لە سەروحەدی منداڵیدا لەدەست داوە وئێستا ئەوەی لە باوکی بۆی مابێتەوە، بیرەوەریی پڕ تەم و مژی ساڵانی زووە کە تێکەڵاون لەگەڵ بانگەوازی هونەری و ڕێز لێگیرانی زۆر لەلایەن کۆمەڵانی خەڵک و ساردوسڕیی کەس وکاری باوکی.

ساکارخانم لەم یادداشتەدا داستانی سەفەری خۆی دەگێڕێتەوە لە تارانەوە بۆ بۆکان و سەر مەزاری باوکی، کە کلیلی دەرگاکەی لە ماڵی مامیەتی و تەنانەت ناتوانێ وەریبگرێت بۆئەوەی دەستی بگاتە کێلی ساردوسڕی سەر مەزارەکە. بێگومان ئەو سێ پەڕە نووسینەی ساکار خانم دڵی هەموو خوێنەرێک دەهەژێنێت.

بەشی ٥. سەبارەت بە شیعری کاک فاروق بۆرەکەیی و تەرجەمەی شیعرەکانی حەسەن زیرەک بە فارسی دەبێ بڵێم بە داخەوە شوێنی پەڵە و هەڵەیان پێوە دیارە. شێعرەکان وەکوو ناوئاخنێکی بێ پەیوەند خۆ دەنوێنن و تەرجەمەکانیش ناتەواون. بریا لەجیاتی ئەوانە کاک فارووق هەوڵی دەوڵەمەندکردنی چاپی تازەی کتێبەکەی بدایە بەوەی چاوپێکەوتن و وتووێژی لەگەڵ هەندێک ناسیاو و دۆست وخزمی حەسەن زیرەک بکردایە و بۆچوونی ئەوانی بخستایەتە ناو کتێبەکەوە. گەلێک پرسی وەک ماملۆستاکانی حەسەن زیرەک لە بواری مۆسیقا و شیعردا هەن کە دەکرا وەڵامیان بۆ

بدۆزرێتەوە. یا بە یارمەتی خەڵکانی مۆسیقار، لایەنی مەقامی و کەیفییەتی مۆسیقایی کارەکانی زیرەکی هەڵسەنگاندایە. هەرچۆنێک بێت، ئەرکی کاک فارووق بۆ نویێ کردنەوەی چاپی کتێبەکەی حەسەن زیرەک جێگەی سپاس و پێزانینە.

ئەم ووتارە لەژمارە ١٢ ی ڕۆژنامەی پەیام چاپی لەندەن (دیسەمبری ١٩٩٨) دا بە بۆنەی دەرچوونی چاپی تازەی "چریکەی کوردستان" – ئوتوبیوگرافی حەسەن زیرەک بڵاو کراوەتەوە، ئینجا ساڵی ٢٠١١ بە هەندێک دەسکارییەوە لە ماڵپەڕی بۆکان- ڕۆژهەڵاتدا کەوتۆتە بەر چاوی خوێنەر و بە هۆی پەیوەندی مەسەلەکە بە بۆکانەوە، لێرەداجارێکی دیکە بڵاو دەبێتەوە.